



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

*JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10*

<http://www.akademikbakis.org>

5-6 YAŞ ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİ, AKRAN İLİŞKİLERİ VE OKULA UYUM DÜZEYLERİ İLE KARDEŞ DEĞİŞKENLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Hülya GÜLAY OGELMAN¹, Hatice ERTEN SARIKAYA²

¹Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi A.B.D

²Okul Öncesi Öğretmeni-Bilim Uzmanı-MEB

Özet: Bu çalışmada, 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri, okula uyum düzeyleri ile kardeş ilişkileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklem grubunu, Denizli il merkezinde, okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubundan 70 çocuk oluşturmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre kardeş sahibi olup olmama ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Kardeş sahibi olup olmama ile akran ilişkilerine bağlı değişkenlerden saldırganlık, dışlanma, sosyal olmayan davranış, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ancak kardeş sahibi olup olmama ile olumlu sosyal davranış ve korkulu-kaygılı olma davranışları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kardeş sahibi olup olmama ile okula uyum düzeylerine bağlı değişkenlerden okuldan kaçınma, okulu sevme, kendi kendini yönetme ve genel okula uyum arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Buna karşılık kardeş sahibi olup olmama ile işbirlikli katılım arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Kardeş sayısı ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya konulmamıştır. Akran ilişkileri değişkenlerinden saldırganlık ve sosyal olmayan davranış ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Olumlu sosyal davranış, dışlanma, korkulu-kaygılı olma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma değişkenleri ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Okula uyum değişkenlerinden işbirlikli katılım, okulu sevme ve genel okula uyum ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Okuldan kaçınma ve kendi kendini yönetme değişkenleri ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Kardeş cinsiyeti ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Saldırganlık, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma ile kardeş cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Olumlu sosyal davranış, dışlanma, korkulu-kaygılı olma, sosyal olmayan davranış değişkenleri ile kardeş cinsiyeti arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Okula uyum düzeyleri değişkenlerinden kendi kendini yönetme davranışı ile kardeş cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. İşbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme ve genel okula uyum değişkenleri ile kardeş cinsiyeti arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kardeş, Sosyal Beceri, Akran İlişkileri, Okula Uyum, Okul Öncesi Dönem



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

RELATIONSHIPS BETWEEN VARIABLES OF SIBLING AND SOCIAL SKILLS, PEER RELATIONS AND SCHOOL ADJUSTMENT LEVELS OF 5-6 YEAR OLD CHILDREN

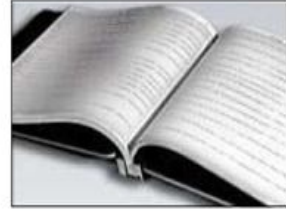
Abstract: This study investigated relationships between social skill, peer relation, school adjustment levels and sibling relations of 5-6 year-old children. The sample group of the study consisted of 70 children in the age group of 5-6 years, who attended at preschool education in the city center of Denizli. According to results of the study, there was a significant difference between social skill levels and their status of sibling. There was a significant difference between their status of sibling and aggressiveness, exclusion, asocial behavior, hyperactivity and peer victimization, which are variables based on peer relations. However, there was no significant difference between their status of sibling and prosocial and anxious-fearful behaviors. Difference between their status of sibling and school avoidance, school liking, self-directiveness and general school adjustment, which are variables based on school adjustment levels, was significant. On the other hand, there was no significant difference between their status of sibling and cooperative participation. No significant difference between number of siblings and social skill levels was determined. There was a significant difference between number of siblings and aggressiveness, and asocial behavior, which are variables of peer relations. No significant difference was observed between variables of prosocial behavior, exclusion, anxious-fearful, hyperactivity and peer victimization and number of siblings. There was a significant difference between number of siblings and cooperative participation, school liking and general school adjustment, which are variables of school adjustment. No significant difference between number of siblings and school avoidance and self-directiveness was found. There was a significant difference between gender of sibling and social skill levels. A significant difference was observed between gender of sibling and aggressiveness, hyperactivity and peer victimization. There was no significant difference between gender of sibling and variables of prosocial behavior, exclusion, anxious-fearful, and asocial behavior. A significant difference was determined between self-directiveness, which is one of variables of school adjustment level, and gender of sibling. No significant difference was observed between gender of sibling and cooperative participation, school avoidance, school liking and general school adjustment variables.

Key Words: Sibling, Social Skill, Peer Relationships, School Adjustment, Preschool Period

1. GİRİŞ

Sosyal beceriler, kişinin diğerleriyle daha güçlü bir etkileşim kurması ve sosyal olarak kabul görmeyen tepkilerden kaçınmasını sağlayan, sosyal olarak kabul edilen öğrenilmiş davranışlardır (Gresham ve Elliot, 1990). Okul öncesi dönemde çocuk, ailesi dışındaki toplumla ilk olarak

okul öncesi eğitim kurumunda karşılaşır ve bu karşılaşma ile birlikte sosyal beceriler önem kazanır. Katıldığı bu yeni çevrede çocuk, diğer çocuklarla ve öğretmenlerle ilişkilerinde kullanmak üzere, o zamana kadar ev ortamında fazla gereksinim duymadığı bazı yeni sosyal beceriler



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

*JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10*

<http://www.akademikbakis.org>

edinmek durumundadır (Önder, 2003: 147).

Akran ilişkileri çocuğun akranlarıyla etkileşimini ifade etmektedir. Okul öncesi dönemde çocuk ilk defa ev ortamından ayrılıp akranlarının olduğu bir ortama girer. Böylece akran ilişkileri düzenli ve daha yoğun olarak yaşanır. Bu dönemde aile ilişkileri çocuğun yaşamında etkili olmaya devam etmekle birlikte, akranlar da çocuk için sosyal sistem içinde ikincil düzeyde önemli olmaya başlamaktadır (Beyazkürk vd, 2007: 15).

Okul öncesi eğitime başlama, çocuk ve ebeveynler için uyum sürecini temsil etmektedir. Çocukların sosyal uyum düzeyleri ile genel okula uyum düzeyleri arasında olumlu yönde ilişki bulunmaktadır (Gülay, 2010). Ana kucağından ayrılarak anaokuluna başlamak, çocukların hayatlarındaki en büyük değişiktir. Çocuk anaokuluna başlamakla, bir akran grubunun üyesi olduğu gibi, öğretmen ve okul kavramıyla da tanışma fırsatını bulmaktadır. Anaokuluna başlama, çocuk ve ebeveynler için uyum sürecini temsil etmektedir (Balkaya ve Tuğrul, 1998: 118).

Kardeş ilişkileri insanın yaşamında önemli bir yere sahiptir. Ailenin işleyişi çocukların sayısından, cinsiyetinden ve doğum sırasından etkilenmektedir. Aileler genişledikçe ana baba-çocuk etkileşiminde bir azalma, ama çocuklar arasındaki etkileşimde bir artış görülmektedir.

Kardeşlerin varlığı yarışma, işbirliği ve saldırganlık gibi davranışların çocuklarda toplumsallaşmanın başlangıcını oluşturmaktadır.

Stoneman ve Brody (1993), kardeş ilişkisini, ikinci çocuğun doğumuyla başlayan ve kardeşlerden birinin ölümüne kadar süren, olabilecek en yakın ve en uzun süreli ilişkilerden biri olarak tanımlamışlar. Kardeşlik ilişkisi; eşler, çocuklar ve hatta anne baba ile yaşanandan bile daha uzun süreli bir ilişkidir (Dunn,1995). Stoneman ve Brody (1993), çocukların arkadaş seçme ve istedikleri zaman arkadaşlıklarını bitirme konusunda özgür olduklarını; ancak kardeş ilişkileri için böyle bir tercih şansları olmadığını belirtmişlerdir. Bu kadar uzun süreli bir ilişkide de, tarafların birbirlerinden etkilenmesi kaçınılmazdır. Kardeşler ile olan ilişkiler ve paylaşılan deneyimler; kişinin yaşamını zenginleştirir ve kişilik gelişimine birçok yönden katkı sağlamasının yanı sıra, gelecekteki tercihlerini dahi etkileyebilir. Farklı bakış açılarına sahip psikologlar, kardeş ilişkilerinin çocukların gelişimi üzerinde önemli bir etkisi olduğunu savunmuşlardır (Dunn, 1983). Kardeşler, aile sistemi içerisinde birbirleri ile özel ve önemli bir ilişkiyi paylaşmaktadırlar. Kardeş ilişkileri diğer ilişkilerden farklı olarak iki insanı yaşamın kritik basamaklarına duygusal ve fiziksel bağlarla hazırlar (Kaminsky ve Dewey, 2001).



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

*JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10*

<http://www.akademikbakis.org>

Dunn, Slomkowski ve Beardsall (1994), 39 kardeş çiftiyle yaptıkları 7 senelik boylamsal çalışmada, abla-erkek kardeş ve abla-kız kardeş çiftlerinin kardeşleriyle olan ilişkilerinin diğerlerine göre daha samimi olduğunu saptamışlardır. Stoneman, Brody ve MacKinnon (1986) da, büyük kardeş kız olduğunda etkileşimin daha olumlu özellikler taşıdığına dikkat çekmişlerdir (Akt. MacKinnon, 1989). Buna paralel olarak Abramovitch, Corter ve Lando (1979) da, ablaların daha yardımsever ve destekleyici bir tutum sergilediklerini belirtmişlerdir. Dunn ve Kendrick (1982) ise, ağabey – kız kardeş kombinasyonunun en olumsuz özellikler gösteren grup olduğunu öne sürmüşlerdir (Akt. MacKinnon, 1989).

Kardeş ilişkilerinin niteliğini yaş, cinsiyet, yaş farkı ve sınıf düzeyi değişkenleri (3, 6, 9 ve 12) açısından ele alan Furman ve Buhrmester da araştırmalarında; a) Ergenlik döneminden önce ilişkilerinin daha samimi, arkadaşça ve sevgi dolu algılandığı, b) Küçük kardeşlerin büyüklere daha çok hayranlık duydukları, c) Eş cinsiyetli kardeşlerde büyük kardeşlerin daha baskın olduğu, d) Büyük kardeşlerin ebeveyn yanlı davranışlarını ve rekabeti daha çok dile getirdikleri, e) Yaş farkı daha az olduğunda çatışmanın, tartışma ve düşmanca davranışların arttığı, f) Dört yaştan fazla fark olduğunda çatışmanın azaldığı ve sevgi, yardımlaşma ve hayranlık düzeyinin arttığı, g) Aralarında yaş farkı az olan eş cinsiyetli

kardeş çiftlerinde yakınlık düzeyinin en düşük olduğu, h) Büyüklerle çatışmanın yaş ilerledikçe azaldığı, ı) Küçüklerle çatışmanın her yaş seviyesinde yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Furman ve Buhrmester,1985; Buhrmester ve Furman ,1990).

Kanyas (2008), ebeveyn-çocuk ilişkisinin kardeşler arası kıskançlık, çatışma olumluluk gibi dinamiklere etkisini; kardeş sıralaması, yaş farkı ve cinsiyet gibi özellikleri dikkate alarak ve ebeveyn çocuk ilişkisini, algılanan ebeveyn kabul-red seviyesi üzerinden incelemiştir. Araştırmaya tek kardeşi olan 18-30 yaşları arasında 180 kişi katılmıştır. Ebeveyn Kabul-Red ve Kardeş ilişkileri ölçekleri kullanılmıştır. Ebeveyn tarafından reddedilme hissinin, kardeşler arası kıskançlığı arttırdığı, olumluluğu azalttığı, annenin reddine kıyasla babanın reddinin kardeş ilişkilerini daha çok etkilediği sonuçlarına varmıştı. Ayrıca yaş farkının arttığı ve büyük kardeşin kız olduğu durumlarda ebeveyn reddinin kardeş ilişkisi üzerindeki etkisinin azalmadığı, iki kız kardeş arasında ve aynı cinsiyetteki kardeşlerin karşı cins kardeşlere nazaran daha olumlu ilişkili içinde oldukları, ebeveyn kabul-red seviyesinin, kardeşler arası ilişkiler üzerinde etkisinin iki kız kardeş arasında daha yoğun olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Son yıllarda, özellikle de 1980 sonrasında, kardeş ilişkileri ile ilgili yayınların arttığı



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

görülmektedir. Bu çalışmalarda; ebeveyn davranışı (Brody ve diğerleri., 1998; Brody, Stoneman ve MacKinnon, 1986; Kanyas, 2008; Furman ve Buhrmester,1985; Buhrmester ve Furman ,1990) kardeş yaşı, cinsiyet ve yaş farkı gibi statü-konum değişkenleri (Abramovitch, Corter ve Lando,1979; Brody, Stoneman ve MacKinnon,1985; Buhrmester ve Furman,1990; Dunn, Slomkowski ve Beardsall (1994); Furman, Jones, Buhrmester ve Adler 1989; Minnet, Vandell ve Santrock,1983) gibi aile bağlamı ile ilgili değişkenler ele alınmıştır (Akt. Stoneman ve Brody, 1993).

Kardeş ilişkileri insanın yaşamında önemli bir yere sahiptir. Kardeşlerin varlığı yarışma, işbirliği ve saldırganlık gibi davranışların çocuklarda toplumsallaşmanın başlangıcını oluşturmaktadır. Çocuk-çocuk etkileşimi çocukların sosyal becerilerinin ve ahlaki değerlerinin gelişmesinde özel bir rol oynamaktadır. Yakın tarihli çalışmalar çocukların kardeşleriyle yaşadıkları deneyimlerle sosyo-bilişsel gelişimin birçok yönü arasında, özellikle çocukluk dönemi boyunca bazı bağlantılar olduğunu öne sürmektedir. Okulöncesi dönemde yardım etme ve işbirliğine yönelik bazı davranışların, oyun oynamanın ve çatışma yönetiminin kardeş davranışıyla bağlantılı olduğu bildirilmiştir (Dunn, 1992). Kardeş ilişkilerinin çocuğun yaşamındaki öneminden yola çıkarak araştırmada, 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran

ilişkileri, okula uyum düzeyleri ile kardeş ilişkileri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırmada su sorulara yanıt aranmıştır:

- Okul öncesi dönem çocukların kardeş sahibi olup olmaması değişkenine göre sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyumları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının sahip olduğu kardeş sayısı değişkenine göre sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyumları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının sahip olduğu kardeş cinsiyeti değişkenine göre sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyumları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. İlişkisel tarama yöntemi, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2009: 81).

Tarama yolu ile bulunan ilişkiler gerçek bir neden-sonuç ilişkisi olarak yorumlanamaz; ancak o yönde bazı ipuçları vererek, bir değişkendeki durumun bilinmesi halinde ötekinin kestirilmesinde yararlı sonuçlar verebilir. Değişkenler arasındaki ilişki, karşılıklı bağımlılık ya da kısmi bağımlılık



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

*JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10*

<http://www.akademikbakis.org>

şeklinde olabileceği gibi, her ikisini de etkileyen üçüncü bir değişkenden dolayı da olabilir (Karasar, 2009: 82).

2.1.Evren

Araştırmanın evreni, 2012-2013 eğitim öğretim yılında Denizli ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulları ile ilköğretim okullarının anasınıfları ve özel anaokullarına devam eden 5-6 yaş çocuklardan oluşmaktadır.

2.2.Örneklem

Araştırmanın örneklem grubunu, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Denizli il merkezindeki 1 ilköğretim okuluna bağlı 2 anasınıfları ve 1 özel anaokulundan 5-6 yaş grubu 70 çocuk oluşturmaktadır. Örneklem grubu belirlenirken basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit rastgele örnekleme yönteminde; evreni oluşturan her birimin örneklem içinde yer alma olasılığı eşittir. Başka bir deyişle her birim eşit seçilme şansına sahiptir ve bir birimin seçimi diğerinin seçilmesini etkilememektedir (Altunışık vd, 2005). Milli Eğitim Bakanlığı Denizli il Müdürlüğü'nden alınan okul öncesi eğitim kurumlarının listesinden kura yöntemi ile il merkezinden iki ilköğretime bağlı anasınıfları, bir özel anaokulu ve Tavas ile Serinhisar ilçelerinden yine kura ile iki bağımsız anaokulu seçilmiştir. Tavas ve Serinhisar ilçeleri de kura ile seçilmiştir. Kura ile seçilen okullarda uygulamaların

yapılması için izin başvurusunda bulunulmuştur. Çocukların tamamı aileleriyle birlikte yaşamaktadır ve normal gelişim özellikleri göstermektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu'nda çocuklara ve ailelerine yönelik bilgiler yer almaktadır. Formda çocuklarla ilgili cinsiyet, doğum tarihi, okul adı, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne yaşı, baba yaşı, anne mesleği, baba mesleği, kardeş sayısı ve kardeş cinsiyeti soruları yer almaktadır.

2.3.2. Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği; 1996'da öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda, okul öncesi dönem çocuklarının okulda akranlarıyla olan ilişkilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Ölçeğin başında, ölçeğin doldurulmasıyla ilgili yönerge bulunmaktadır. Tüm maddeler "Uygun Değil", "Bazen Uygun", "Tamamen Uygun" ifadeleriyle öğretmenler tarafından değerlendirilmektedir. Ölçek Gülay tarafından 2008'de Türkçe'ye uyarlanmıştır.

Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği altı alt ölçekten oluşmaktadır. Akranlarına karşı saldırganlık alt ölçeği 7 maddedir. Bu ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .89'dur. Akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranışlar göstermek alt ölçeği 10 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .92'dir. Akranlarına karşı asosyal davranışlar



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

göstermek alt ölçeği 7 maddedir. İç tutarlık katsayısı .87'dir. Akranlarına karşı korkulu-kaygılı olma alt ölçeği 9 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .77'dir. Akranları tarafından dışlanma alt ölçeği 7 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .94'tür. Aşırı hareketlilik alt ölçeği 4 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .88'dir. Ölçeğin tamamı 44 maddeden oluşmaktadır. Her bir alt ölçeğe ait test-tekrar test ölçümlerinin sonuçları doğrultusunda iki ölçüm arasında tüm ölçümlerin zamana karşı değişmezliği ortaya konulmuştur ($r = .99$, $p < .001$) (Gülay, 2008).

Çocuk Davranış Ölçeği toplam puan üzerinden değerlendirilmemektedir. Ölçeğin alt ölçeklerinin toplam puanları ayrı ayrı kullanılmaktadır. Alt ölçeklerden çıkan toplam puanın yüksekliği, o davranışın çocukta gerçekleşme sıklığını ortaya koymaktadır.

2.3.3. Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği; 1997'de Kochenderfer ve Ladd tarafından 5-6 yaş çocukları için geliştirilen "Akranların Şiddetine Maruz Kalma-Kişisel Değerlendirme Ölçeği"nden yola çıkılarak 2002'de geliştirilen bir ölçme aracıdır. Öğretmenler tarafından doldurulmaktadır. Form, akran saldırganlığının dört tipi (fiziksel, dolaylı, doğrudan ve genel) ile ilgili birer tane olmak üzere dört maddeden oluşmaktadır. Her madde "Hiçbir zaman", "Bazen", "Her zaman" ifadeleriyle değerlendirilmektedir. Ölçek 2008'de

Gülay tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği'nin iç tutarlık katsayısı .79 ($p < .01$) olarak bulunmuştur. Kriter geçerliği olarak ise ölçekten elde edilen sonuçlarla, sosyal davranışlara ilişkin öğretmen değerlendirmeleri, akran reddine ilişkin akran görüşleri, yalnızlık ile ilgili kişisel görüşler arasında anlamlı düzeyde, olumlu yönde ilişki bulunmuştur (Ladd ve Kochenderfer-Ladd, 2002: Akt. Gülay, 2008: 132). Ölçekten alınan toplam puan çocukların akranlarının şiddetine ne kadar maruz kaldığını ifade etmektedir.

2.3.4. 5-6 Yaş Çocukları İçin Okul Uyumu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği; 1996'da G.W. Ladd, B. Kochenderfer ve C. Coleman tarafından geliştirilmiştir. Orijinal ölçek, 27 maddeden ve 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçek Önder ve Gülay (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Türkçe form 25 madde ve 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Okulu sevme alt ölçeği, 5 maddeden oluşmakta ve öğretmenin çocuğun okulu ne kadar sevdiği hakkındaki algısını ölçmektedir. İç tutarlılık katsayısı .81'dir. İşbirlikli katılım alt ölçeği, 10 maddeden oluşmakta, çocuğun öğretmenin otoritesini, sınıf kurallarını ve sorumluluklarını kabul derecesini ölçmektedir. İç tutarlılık katsayısı .84'tür. Okuldan kaçınma alt ölçeği 5 maddeden oluşmakta, çocuğun sınıf ortamından kaçınma eğilimiyle ilgili öğretmen algısını belirlemektedir. İç tutarlılık katsayısı .73'dür. Kendi kendini



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

yönetme alt ölçeğinde 5 madde bulunmaktadır ve ölçek, çocuğun sınıf içerisindeki bağımsız ve benmerkezcilik davranışlarını ölçmektedir. İç tutarlılık katsayısı .67'dir. Ölçekteki her madde "Uygun Değil", "Uygun" ve "Tamamen Uygun" ifadeleriyle değerlendirilmektedir. Tüm ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .70'dir. Test-tekrar test uygulamaları arasında pozitif yönde, anlamlı ve yüksek bir ilişki vardır ($r = .97, p < .01$) (Önder ve Gülay, 2010: 214-219).

Ölçeğin puanlanmasında iki yol izlenebilmektedir. İlki, toplam puandır. Ölçekteki bazı maddeleri tersine çevrilerek elde edilen toplam puan, çocuğun okul öncesi eğitim kurumundaki uyum düzeyini ortaya koymaktadır. Puan yükseldikçe okula uyum düzeyi artmaktadır. Puanlamadaki diğer yöntem alt ölçeklerin toplam puanlarını hesaplamaktır. Yine bazı maddelerin tersine çevrilmesiyle her bir alt ölçek için toplam puan belirlenebilir. Alt ölçeklerdeki toplam puanın artması, alt ölçekteki davranışların daha sık sergilendiğini ortaya koymaktadır.

2.3.5. Sosyal Beceri Gözlem Formu; 2009 yılında Gülay ve Akman tarafından geliştirilmiştir. Serbest zaman etkinliği için geliştirilen gözlem formu yer, sınıf, tarih, öğrenci, gözlemci, başlama, bitiş, bölümlerinden ve 4 sorudan oluşmaktadır (Gülay ve Akman, 2009). Araştırmada gözlem formundaki iki soru kullanılmıştır. Bu sorular; "Birlikte zaman

geçirdiği arkadaşlarının isimleri nelerdir?" ve "Etkinlik sırasında sergilediği sosyal beceriler nelerdir?" Her çocuk öğretmeni tarafından serbest zaman etkinliğinde ayda iki defa ve en az 15 dakika boyunca gözlenmiş, gözlemler sistematik olarak kaydedilmiştir. Gözlem formundaki "birlikte zaman geçirmek için tercih edilen çocuklar" için bir puan verilmiştir. Etkinlik sırasında sergilenen sosyal becerilerin sayısı, sergileyen çocuklar için puan olarak yazılmıştır. Her ölçüm döneminde yapılan iki gözlemdeki toplam puanlar çocukların puanı olarak kaydedilmiştir. Gözlem formları sayısallaştırılarak gözlem çizelgesine kodlanmış daha sonra SPSS 16.0 istatistik paket programına kaydedilmiştir. Bu çalışma kapsamında formun test tekrar test güvenilirliği ise .83 olarak belirlenmiştir. Formun orijinalinin iç tutarlılık katsayısı .85'tir. Bu çalışma kapsamında belirlenen iç tutarlılık katsayısı ise .76'dır. Gözlem yapan öğretmenlerin gözlemleri arasındaki tutarlılığın belirlenmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Tekniği uygulanmıştır. Analizin sonucunda öğretmenlerin gözlemleri arasındaki ilişkinin düşük ($r = .30, p > .05$) düzeyde olduğu belirlenmiştir.

2.3.6. Uygulama

Veriler toplanırken öğretmenlerin çalıştığı okullar tek tek ziyaret edilmiş ölçme araçlarının nasıl doldurulacağı ile ilgili öğretmenlere bireysel olarak detaylı bilgi



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

verilmiştir. Ayrıca süreç boyunca öğretmenlerle iletişim sürdürülmüştür.

ortamında SPSS 17.00 paket programı yardımıyla test edilmiştir.

2.3.7.Verilerin Analizi

Verilerin analizinde; kardeş cinsiyetine ve sayısına göre sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek için ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmış; kardeş sahibi olup olmama değişkenine göre sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için de ilişkisiz örneklem için t-testi kullanılmıştır. Tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) tekniğinde birimler arası farkların hangi gruplarda olduğunu bulmak amacıyla Post hoc tekniklerden Scheffe testi kullanılmıştır. Analizler bilgisayar

3. BULGULAR

1.“Kardeş Sahibi Olup Olmaması Değişkenine Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri, Akran İlişkileri

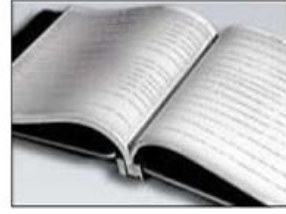
ve Okula Uyumları Arasında İstatistiksel Düzeyde Anlamlı Farklılık Bulunmakta Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 1.1: Kardeş Sahibi Olup Olmaması Değişkenine Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerine Yönelik Betimleyici İstatistikler

| Kardeş Sahip Olma/Olmama Durumu | N | \bar{X} | SS | Sd | t | p |
|---------------------------------|----|-----------|-------|----|-------|------|
| Kardeşi Olmayanlar | 25 | 14.20 | 5.431 | 70 | 1.967 | .009 |
| Kardeşi Olanlar | 45 | 16.33 | 3.624 | | | |

Tablo 1.1.’de kardeş sahibi olup olmama değişkenine göre okul öncesi dönem

çocuklarının sosyal beceri düzeylerine yönelik ilişkisiz örneklem için t-testi



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırğız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

sonuçlarına göre, kardeş sahibi olup olmama ile sosyal beceri düzeyleri arasında [$t_{(70)}=1.96$, $p<.01$] anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Sosyal beceri düzeylerinde kardeşi olmayanlar

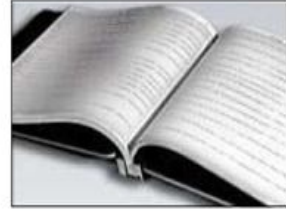
($\bar{X}=14.20$), kardeşi olanlara göre ($\bar{X}=16.33$) daha düşük ortalama puana sahiptir.

Tablo 1.2: Kardeş Sahibi Olup Olmaması Değişkenine Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Akran İlişkilerinin İlişkisiz Örneklem İçin T-Testi Sonuçları

| Değişkenler | Ölçümler | N | \bar{X} | SS | sd | t | P |
|-----------------------------|--------------------|----|-----------|-------|----|-------|------|
| Olumlu Sosyal Davranış | Kardeşi Olmayanlar | 25 | 14.20 | 5.431 | 70 | 1.967 | .019 |
| | Kardeşi Olanlar | 45 | 16.33 | 3.624 | | | |
| Saldırganlık | Kardeşi Olmayanlar | 25 | 2.84 | 2.896 | 70 | 2.963 | .000 |
| | Kardeşi Olanlar | 45 | 1.26 | 1.557 | | | |
| Dışlanma | Kardeşi Olmayanlar | 25 | 1.68 | 3.424 | 70 | 2.315 | .000 |
| | Kardeşi Olanlar | 45 | .40 | 1.095 | | | |
| Korkulu-Kaygılı Olma | Kardeşi Olmayanlar | 25 | 3.84 | 3.171 | 70 | 1.844 | .263 |
| | Kardeşi Olanlar | 45 | 2.55 | 2.563 | | | |
| Sosyal Olmayan Davranış | Kardeşi Olmayanlar | 25 | 2.04 | 2.423 | 70 | 2.513 | .002 |
| | Kardeşi Olanlar | 45 | .86 | 1.486 | | | |
| Aşırı Hareketlilik | Kardeşi Olmayanlar | 25 | 2.16 | 2.634 | 70 | 1.908 | .003 |
| | Kardeşi Olanlar | 45 | 1.20 | 1.589 | | | |
| Akran Şiddetine Maruz Kalma | Kardeşi Olmayanlar | 25 | .48 | 1.004 | 70 | 2.628 | .000 |
| | Kardeşi Olanlar | 45 | .06 | .252 | | | |

Tablo 1.2.'de kardeş sahibi olup olmaması değişkenine göre okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerinin ilişkisiz

örneklem için t-testi sonuçlarına göre, kardeş sahibi olup olmama ile akran ilişkilerine bağlı değişkenlerden



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

saldırıcılık [$t_{(70)}=2.96$, $p<.01$], dışlanma [$t_{(70)}=2.31$, $p<.01$], sosyal olmayan davranış [$t_{(70)}=2.51$, $p<.01$], aşırı hareketlilik [$t_{(70)}=1.90$, $p<.01$] ve akran şiddetine maruz kalma [$t_{(70)}=2.62$, $p<.01$] arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ancak kardeş sahibi olup olmama ile olumlu sosyal davranış [$t_{(70)}=1.96$, $p<.01$] ve korkulu-kaygılı olma davranışları [$t_{(70)}=1.84$, $p<.01$] arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Saldırıcılık davranışında kardeşi olmayanlar ($\bar{X}=2.84$), kardeşi olanlara göre ($\bar{X}=1.26$) daha yüksek ortalama puana sahiptir. Dışlanma davranışında kardeşi olmayanlar ($\bar{X}=1.68$), kardeşi olanlara göre ($\bar{X}=.40$) daha yüksek ortalama puana sahiptir. Sosyal olmayan davranışta kardeşi olmayanlar ($\bar{X}=2.04$), kardeşi olanlara göre ($\bar{X}=.86$) daha yüksek ortalama puana sahiptir. Aşırı

hareketlilik davranışında kardeşi olmayanlar ($\bar{X}=2.16$), kardeşi olanlara göre ($\bar{X}=1.20$) daha yüksek ortalama puana sahiptir. Akran şiddetine maruz kalma davranışında kardeşi olmayanlar ($\bar{X}=.48$), kardeşi olanlara göre ($\bar{X}=.06$) daha yüksek ortalama puana sahiptir. Korkulu kaygılı olma davranışında kardeşi olmayanlar ($\bar{X}=3.84$), kardeşi olanlara göre ($\bar{X}=2.55$) daha yüksek ortalama puana sahiptir.

Tablo 1.3: Kardeş Sahibi Olup Olmaması Değişkenine Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Okula Uyum Düzeylerine Yönelik Betimleyici İstatistikler

| Değişkenler | Ölçümler | N | \bar{X} | SS | sd | t | P |
|--------------------|--------------------|----|-----------|-------|----|-------|------|
| İşbirlikli Katılım | Kardeşi Olmayanlar | 25 | 17.28 | 4.641 | 70 | .549 | .146 |
| | Kardeşi Olanlar | 45 | 17.77 | 2.937 | | | |
| Okuldan Kaçınma | Kardeşi Olmayanlar | 25 | 9.24 | 1.128 | 70 | 2.936 | .000 |
| | Kardeşi Olanlar | 45 | 9.80 | .457 | | | |
| Okulu Sevme | Kardeşi Olmayanlar | 25 | 9.32 | 1.215 | 70 | .906 | .036 |
| | Kardeşi Olanlar | 45 | 9.53 | .756 | | | |



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

| Kendi Kendini Yönetme | Kardeşi Olmayanlar | 25 | 7.40 | 2.708 | 70 | .936 | .019 |
|-----------------------|--------------------|----|-------|-------|----|-------|------|
| | | 45 | 7.93 | 2.015 | | | |
| Okula Uyum | Kardeşi Olmayanlar | 25 | 43.20 | 6.863 | 70 | 1.302 | .029 |
| | | 45 | 45.04 | 4.695 | | | |

Tablo 1.3.'de kardeş sahibi olup olmaması değişkenine göre okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum düzeylerinin ilişkisiz örneklem için t-testi sonuçlarına göre, kardeş sahibi olup olmama ile okula uyum düzeylerine bağlı değişkenlerden okuldan kaçınma [$t_{(70)}=2.93$, $p<.01$], okulu sevme [$t_{(70)}=.906$, $p<.01$], kendi kendini yönetme [$t_{(70)}=.936$, $p<.01$] ve okula uyum [$t_{(70)}=1.302$, $p<.01$] arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ancak kardeş sahibi olup olmama ile işbirlikli katılım [$t_{(70)}=.549$, $p<.01$] arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

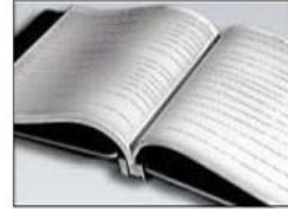
Okuldan kaçınma davranışında kardeşi olmayanlar ($\bar{X}=9.24$), kardeşi olanlara göre ($\bar{X}=9.80$) daha düşük ortalama puana sahiptir. Okulu sevme davranışında kardeşi olanlar ($\bar{X}=9.53$), kardeşi olmayanlara göre ($\bar{X}=9.32$) daha yüksek ortalama puana sahiptir. Kendi kendini yönetme davranışında da kardeşi olanlar ($\bar{X}=7.93$), kardeşi olmayanlara göre ($\bar{X}=7.40$) daha yüksek ortalama puana sahiptir. Genel okula uyum düzeyinde kardeşi olanlar ($\bar{X}=45.04$), kardeşi olmayanlara göre ($\bar{X}=43.20$) daha yüksek ortalama puana sahiptir.

2.“Kardeş Sayısına Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri, Akran İlişkileri ve Okula Uyumları Arasında

İstatistiksel Düzeyde Anlamlı Farklılık Bulunmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 2.1: Kardeş Sayısına Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerine Yönelik Betimleyici İstatistikler

| Ölçümler | N | \bar{X} | SS |
|-------------------|----|-----------|-------|
| 1 kardeşi olanlar | 28 | 9.10 | 2.832 |
| 2 kardeşi olanlar | 10 | 8.50 | 3.778 |
| 3 kardeşi olanlar | 7 | 9.71 | 1.976 |



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

Tablo 2.2. Kardeş Sayısına Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Ölçümüne Yönelik İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

| Varyansın Kaynağı | Kareler Toplamı | Sd | Kareler Ortalaması | F | p |
|-------------------|-----------------|----|--------------------|------|------|
| Gruplar arası | 6.193 | 2 | 3.096 | | |
| Gruplar içi | 386.607 | 42 | 8.776 | .353 | .105 |
| Toplam | 374.800 | 44 | | | |

Tablo 2.2.'de kardeş sayısına göre okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin ölçümüne yönelik ilişkisiz örneklemeler için tek faktörlü varyans

analizi (anova) testi sonuçları kardeş sayısı ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$F_{(2,42)}=.353, p<.01$].

Tablo 2.3: Kardeş Sayısına Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Akran İlişkilerine Yönelik Betimleyici İstatistikler

| Değişkenler | Ölçümler | N | \bar{X} | SS |
|-------------------------|-------------------|----|-----------|-------|
| Olumlu Sosyal Davranış | 1 kardeşi olanlar | 28 | 16.67 | 3.378 |
| | 2 kardeşi olanlar | 10 | 14.70 | 4.945 |
| | 3 kardeşi olanlar | 7 | 16.42 | 3.154 |
| Saldırganlık | 1 kardeşi olanlar | 28 | .89 | .785 |
| | 2 kardeşi olanlar | 10 | 1.80 | 2.229 |
| | 3 kardeşi olanlar | 7 | 2.28 | 2.138 |
| Dışlanma | 1 kardeşi olanlar | 28 | .32 | .669 |
| | 2 kardeşi olanlar | 10 | .60 | 1.897 |
| | 3 kardeşi olanlar | 7 | .00 | .000 |
| Korkulu-Kaygılı Olma | 1 kardeşi olanlar | 28 | 2.32 | 2.228 |
| | 2 kardeşi olanlar | 10 | 3.20 | 3.119 |
| | 3 kardeşi olanlar | 7 | 2.14 | 2.267 |
| Sosyal Olmayan Davranış | 1 kardeşi olanlar | 28 | .96 | 1.318 |
| | 2 kardeşi olanlar | 10 | .90 | 2.233 |
| | 3 kardeşi olanlar | 7 | .42 | .786 |
| Aşırı Hareketlilik | 1 kardeşi olanlar | 28 | 1.10 | 1.617 |
| | 2 kardeşi olanlar | 10 | 1.50 | 1.779 |
| | 3 kardeşi olanlar | 7 | 1.28 | 1.380 |



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

| | | | | |
|-----------------------------|-------------------|----|------|------|
| Akran Şiddetine Maruz Kalma | 1 kardeşi olanlar | 28 | 1.10 | .314 |
| | 2 kardeşi olanlar | 10 | .00 | .000 |
| | 3 kardeşi olanlar | 7 | .00 | .000 |

Tablo 2.4: Kardeş Sayısına Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Akran İlişkilerinin Ölçümüne Yönelik İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi

Sonuçları

| Değişkenler | Varyansın Kaynağı | Kareler Toplamı | sd | Kareler Ortalaması | F | P |
|-----------------------------|-------------------|-----------------|----|--------------------|-------|------|
| Olumlu Sosyal Davranış | Gruplar arası | 29.279 | 2 | 14.639 | 1.046 | .360 |
| | Gruplar içi | 587.921 | 42 | 13.998 | | |
| | Toplam | 617.200 | 44 | | | |
| Saldırganlık | Gruplar arası | 13.937 | 2 | 6.969 | 3.191 | .001 |
| | Gruplar içi | 91.707 | 42 | 2.184 | | |
| | Toplam | 105.644 | 44 | | | |
| Dışlanma | Gruplar arası | 1.493 | 2 | .746 | .704 | .500 |
| | Gruplar içi | 44.507 | 42 | 1.060 | | |
| | Toplam | 46.000 | 44 | | | |
| Korkulu-Kaygılı Olma | Gruplar arası | 6.680 | 2 | 3.340 | .555 | .278 |
| | Gruplar içi | 252.564 | 42 | 6.013 | | |
| | Toplam | 259.244 | 44 | | | |
| Sosyal Olmayan Davranış | Gruplar arası | 1.621 | 2 | .811 | .356 | .002 |
| | Gruplar içi | 95.579 | 42 | 2.276 | | |
| | Toplam | 97.200 | 44 | | | |
| Aşırı Hareketlilik | Gruplar arası | 1.171 | 2 | .585 | .222 | .202 |
| | Gruplar içi | 110.607 | 42 | 2.634 | | |
| | Toplam | 111.778 | 44 | | | |
| Akran Şiddetine Maruz Kalma | Gruplar arası | .121 | 2 | .061 | .952 | .394 |
| | Gruplar içi | 2.679 | 42 | .064 | | |
| | Toplam | 2.800 | 44 | | | |

Tablo 2.4.'de kardeş sayısına göre okul öncesi dönem çocuklarının akran

ilişkilerinin ölçümüne yönelik ilişkisiz örneklemeler için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

saldırıcılık [$F_{(2-42)}=3.191$, $p<.01$] ve sosyal olmayan davranış [$F_{(2-42)}=.356$, $p<.01$] ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Birimler arası farkların hangi gruplarda olduğunu bulmak amacıyla yapılan Post hoc tekniklerden Scheffe testinin sonuçlarına göre, saldırıcılık değişkeninde bir kardeşi olanlar ($\bar{X}=1.89$), iki kardeşi olanlara ($\bar{X}=1.80$) ve üç kardeşi olanlara ($\bar{X}=2.28$) göre daha az saldırıcılık bulunmuştur. Sosyal olmayan davranış değişkeninde bir kardeşi olanların ($\bar{X}=1.96$), iki kardeşi olanlara ($\bar{X}=1.90$) ve

üç kardeşi olanlara ($\bar{X}=1.42$) göre daha fazla sosyal olmayan davranışlara sahip olduğu bulunmuştur. Ancak akran ilişkileri değişkenlerinden olumlu sosyal davranış, dışlanma, korkulu-kaygılı olma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma değişkenleri ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 2.5: Kardeş Sayısına Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Okula Uyum Düzeylerine Yönelik Betimleyici İstatistikler

| Değişkenler | Ölçümler | N | \bar{X} | SS |
|-----------------------|-------------------|----|-----------|-------|
| İşbirlikli Katılım | 1 kardeşi olanlar | 28 | 17.78 | 2.923 |
| | 2 kardeşi olanlar | 10 | 16.80 | 3.675 |
| | 3 kardeşi olanlar | 7 | 19.00 | 1.154 |
| Okuldan Kaçınma | 1 kardeşi olanlar | 28 | 9.82 | .390 |
| | 2 kardeşi olanlar | 10 | 9.85 | .316 |
| | 3 kardeşi olanlar | 7 | 9.90 | .377 |
| Okulu Sevme | 1 kardeşi olanlar | 28 | 9.46 | .792 |
| | 2 kardeşi olanlar | 10 | 9.60 | .699 |
| | 3 kardeşi olanlar | 7 | 10.0 | .000 |
| Kendi Kendini Yönetme | 1 kardeşi olanlar | 28 | 8.21 | 2.166 |
| | 2 kardeşi olanlar | 10 | 7.50 | 1.649 |
| | 3 kardeşi olanlar | 7 | 7.28 | 2.058 |
| Okula Uyum Toplam | 1 kardeşi olanlar | 28 | 43.80 | 4.775 |
| | 2 kardeşi olanlar | 10 | 45.28 | 5.411 |
| | 3 kardeşi olanlar | 7 | 46.14 | 2.853 |



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

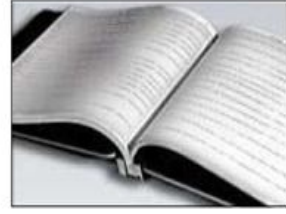
<http://www.akademikbakis.org>

Tablo 2.6: Kardeş Sayısına Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Okula Uyum Düzeylerine Yönelik İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

| Değişkenler | Varyansın Kaynağı | Kareler Toplamı | sd | Kareler Ortalaması | F | P |
|-----------------------|-------------------|-----------------|----|--------------------|-------|------|
| İşbirlikli Katılım | Gruplar arası | 19.997 | 2 | 9.998 | 1.165 | .001 |
| | Gruplar içi | 360.314 | 42 | 8.579 | | |
| | Toplam | 380.311 | 44 | | | |
| Okuldan Kaçınma | Gruplar arası | .047 | 2 | .023 | .168 | .217 |
| | Gruplar içi | 5.864 | 42 | .140 | | |
| | Toplam | 5.911 | 44 | | | |
| Okulu Sevme | Gruplar arası | 1.613 | 2 | .807 | 1.586 | .003 |
| | Gruplar içi | 21.364 | 42 | .509 | | |
| | Toplam | 22.978 | 44 | | | |
| Kendi Kendini Yönetme | Gruplar arası | 7.002 | 2 | 3.501 | .832 | .120 |
| | Gruplar içi | 176.643 | 42 | 4.206 | | |
| | Toplam | 183.644 | 44 | | | |
| Okula Uyum | Gruplar arası | 25.473 | 2 | 12.737 | .576 | .005 |
| | Gruplar içi | 928.171 | 42 | 22.099 | | |
| | Toplam | 953.644 | 44 | | | |

Tablo 2.6.'da okula uyum değişkenlerinden işbirlikli katılım [$F_{(2-42)}=1.165$, $p<.01$], okulu sevme [$F_{(2-42)}=1.586$, $p<.01$] ve okula uyum [$F_{(2-42)}=.576$, $p<.01$] ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Birimler arası farkların hangi gruplarda olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, işbirlikli katılım değişkeninde iki kardeşi olanların ($\bar{X}=16.80$), bir kardeşi olanlara ($\bar{X}=17.78$) ve üç kardeşi olanlara ($\bar{X}=19.00$) göre daha az işbirlikli katılıma

sahip oldukları bulunmuştur. Okulu sevme değişkeninde bir kardeşi olanların ($\bar{X}=9.46$), iki kardeşi olanlara ($\bar{X}=9.60$) ve üç kardeşi olanlara ($\bar{X}=10.0$) göre daha az okulu sevme değişkenine sahip oldukları bulunmuştur. Okula uyum düzeyinde bir kardeşi olanların ($\bar{X}=45.28$), iki kardeşi olanlara ($\bar{X}=43.80$) ve üç kardeşi olanlara ($\bar{X}=46.14$) göre daha az okula uyum düzeyine sahip oldukları bulunmuştur. Ancak okula uyum değişkenlerinden okuldan kaçınma ve kendi kendini



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

yönetme değişkenleri ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

3.“Kardeş Cinsiyetine Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri, Akran İlişkileri ve Okula Uyumları Arasında

İstatistiksel Düzeyde Anlamlı Farklılık Bulunmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 3.1: Kardeş Cinsiyetine Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerine Yönelik Betimleyici İstatistikler

| Ölçümler | N | \bar{X} | SS |
|-----------------------------------|----|-----------|-------|
| Kız kardeşi olanlar | 17 | 9.00 | 3.102 |
| Erkek kardeşi olanlar | 15 | 8.53 | 2.642 |
| Hem kız hem erkek kardeşi olanlar | 13 | 9.76 | 3.059 |

Tablo 3.2: Kardeş Cinsiyetine Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Ölçümüne Yönelik İlişkisiz Örneklem İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

| Varyansın Kaynağı | Kareler Toplamı | sd | Kareler Ortalaması | F | p |
|-------------------|-----------------|----|--------------------|------|------|
| Gruplar arası | 10.759 | 2 | 5.379 | | |
| Gruplar içi | 364.041 | 42 | 8.668 | .621 | .002 |
| Toplam | 374.800 | 44 | | | |

Tablo 3.2.’de kardeş cinsiyetine göre okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin ölçümüne yönelik ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları kardeş cinsiyeti ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir [$F_{(2,42)}=.621$, $p<.01$].

Birimler arası farkların hangi gruplarda olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, erkek kardeşi olanlar ($\bar{X}=8.53$), kız kardeşi olanlara ($\bar{X}=9.00$) ve hem kız hem erkek kardeşi olanlara ($\bar{X}=19.00$) göre daha sosyal beceri düzeyine sahiptir.



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

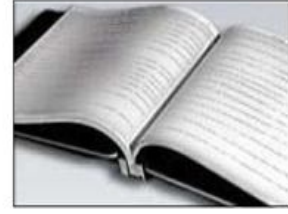
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

Tablo 3.3: Kardeş Cinsiyetine Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Akran İlişkilerine Yönelik Betimleyici İstatistikler

| Değişkenler | Ölçümler | N | \bar{X} | SS |
|------------------------------------|--|----|-------------|-------|
| Olumlu Sosyal Davranış | Kız kardeşi olanlar | 17 | 9.00 | 3.102 |
| | Erkek kardeşi olanlar | 15 | 8.53 | 2.642 |
| | Hem kız hem erkek kardeşi olanlar | 13 | 9.76 | 3.059 |
| <i>Saldırganlık</i> | <i>Kız kardeşi olanlar</i> | 17 | <i>.86</i> | 1.088 |
| | <i>Erkek kardeşi olanlar</i> | 15 | <i>1.05</i> | .743 |
| | <i>Hem kız hem erkek kardeşi olanlar</i> | 13 | <i>2.15</i> | 2.339 |
| Dışlanma | Kız kardeşi olanlar | 17 | .29 | .587 |
| | Erkek kardeşi olanlar | 15 | .26 | .703 |
| | Hem kız hem erkek kardeşi olanlar | 13 | .46 | 1.664 |
| Korkulu-Kaygılı Olma | Kız kardeşi olanlar | 17 | 2.00 | 2.291 |
| | Erkek kardeşi olanlar | 15 | 2.40 | 2.131 |
| | Hem kız hem erkek kardeşi olanlar | 13 | 3.23 | 2.891 |
| Sosyal Olmayan Davranış | Kız kardeşi olanlar | 17 | .88 | 1.166 |
| | Erkek kardeşi olanlar | 15 | .80 | 1.424 |
| | Hem kız hem erkek kardeşi olanlar | 13 | .92 | 1.977 |
| <i>Aşırı Hareketlilik</i> | <i>Kız kardeşi olanlar</i> | 17 | <i>.82</i> | .882 |
| | <i>Erkek kardeşi olanlar</i> | 15 | <i>1.20</i> | 2.077 |
| | <i>Hem kız hem erkek kardeşi olanlar</i> | 13 | <i>1.76</i> | 1.640 |
| <i>Akran Şiddetine Maruz Kalma</i> | <i>Kız kardeşi olanlar</i> | 17 | <i>.05</i> | .242 |
| | <i>Erkek kardeşi olanlar</i> | 15 | <i>.13</i> | .341 |
| | <i>Hem kız hem erkek kardeşi olanlar</i> | 13 | <i>.00</i> | .000 |



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

Tablo 3.4: Kardeş Cinsiyetine Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Akran İlişkilerinin Ölçümüne Yönelik İlişkisiz Örneklem İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

| Değişkenler | Varyansın Kaynağı | Kareler Toplamı | sd | Kareler Ortalaması | F | P |
|-----------------------------|-------------------|-----------------|----|--------------------|-------|------|
| Olumlu Sosyal Davranış | Gruplar arası | 37.488 | 2 | 18.744 | 1.358 | .268 |
| | Gruplar içi | 579.712 | 42 | 13.803 | | |
| | Toplam | 617.200 | 44 | | | |
| Saldırganlık | Gruplar arası | 13.272 | 2 | 6.639 | 3.019 | 0.01 |
| | Gruplar içi | 92.367 | 42 | 2.199 | | |
| | Toplam | 105.644 | 44 | | | |
| Dışlanma | Gruplar arası | .306 | 2 | .153 | .141 | .365 |
| | Gruplar içi | 45.694 | 42 | 1.088 | | |
| | Toplam | 46.000 | 44 | | | |
| Korkulu-Kaygılı Olma | Gruplar arası | 11.337 | 2 | 5.668 | .960 | .391 |
| | Gruplar içi | 247.908 | 42 | 5.903 | | |
| | Toplam | 259.244 | 44 | | | |
| Sosyal Olmayan Davranış | Gruplar arası | .112 | 2 | .056 | 0.24 | .661 |
| | Gruplar içi | 97.088 | 42 | 2.312 | | |
| | Toplam | 97.200 | 44 | | | |
| Aşırı Hareketlilik | Gruplar arası | 6.599 | 2 | 3.300 | 1.318 | 0.06 |
| | Gruplar içi | 105.178 | 42 | 2.504 | | |
| | Toplam | 111.778 | 44 | | | |
| Akran Şiddetine Maruz Kalma | Gruplar arası | .125 | 2 | .063 | .985 | 0.04 |
| | Gruplar içi | 2.675 | 42 | .064 | | |
| | Toplam | 2.800 | 44 | | | |

Tablo 3.4.'de akran ilişkileri değişkenlerinden saldırganlık [$F_{(2-42)}=3.019, p<.01$], aşırı hareketlilik [$F_{(2-42)}=1.310, p<.01$] ve akran şiddetine maruz kalma [$F_{(2-42)}=.985, p<.01$] ile kardeş cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılık

bulunmuştur. Birimler arası farkların hangi gruplarda olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, saldırganlık değişkeninde kız kardeşi olanların ($\bar{X}=0.86$), erkek kardeşi olanlara



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

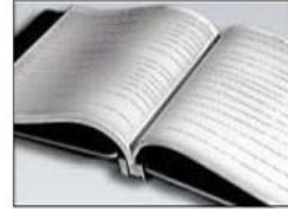
<http://www.akademikbakis.org>

($\bar{X}=1.05$) ve hem kız hem erkek kardeşi olanlara ($\bar{X}=2.15$) göre daha az saldırganlık davranışına sahip oldukları bulunmuştur. Aşırı hareketlilik davranışında kız kardeşi olanların ($\bar{X}=0.82$), erkek kardeşi olanlara ($\bar{X}=1.20$) ve hem kız hem erkek kardeşi olanlara ($\bar{X}=1.76$) göre daha az aşırı hareketlilik davranışına sahip oldukları bulunmuştur. Akran şiddetine maruz kalma değişkeninde

hem kız hem erkek kardeşi olanların ($\bar{X}=0.00$), kız kardeşi olanlara ($\bar{X}=0.05$) göre ve erkek kardeşi olanlara ($\bar{X}=0.13$) göre daha az akran şiddetine maruz kaldıkları bulunmuştur. Ancak akran ilişkileri değişkenlerinden olumlu sosyal davranış, dışlanma, korkulu-kaygılı olma, sosyal olmayan davranış değişkenleri ile kardeş cinsiyeti arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 3.5: Kardeş Cinsiyetine Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Okula Uyum Düzeylerine Yönelik Betimleyici İstatistikler

| Değişkenler | Ölçümler | N | \bar{X} | SS |
|------------------------------|--|----|-------------|-------|
| İşbirlikli Katılım | Kız kardeşi olanlar | 17 | 18.35 | 2.148 |
| | Erkek kardeşi olanlar | | | |
| | Hem kız hem erkek kardeşi olanlar | | | |
| | 13 | | | |
| Okuldan Kaçınma | Kız kardeşi olanlar | 17 | 9.88 | .332 |
| | Erkek kardeşi olanlar | | | |
| | Hem kız hem erkek kardeşi olanlar | | | |
| | 13 | | | |
| Okulu Sevme | Kız kardeşi olanlar | 17 | 9.41 | .939 |
| | Erkek kardeşi olanlar | | | |
| | Hem kız hem erkek kardeşi olanlar | | | |
| | 13 | | | |
| Kendi Kendini Yönetme | Kız kardeşi olanlar | 17 | 8.64 | 1.538 |
| | Erkek kardeşi olanlar | 15 | 7.23 | 2.526 |
| | Hem kız hem erkek kardeşi olanlar | 13 | 7.66 | 1.832 |
| Okula Uyum Toplam | Kız kardeşi olanlar | 17 | 2.00 | 2.291 |
| | Erkek kardeşi olanlar | | | |
| | Hem kız hem erkek kardeşi olanlar | | | |
| | 13 | | | |



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

Tablo 3.6: Kardeş Cinsiyetine Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Okula Uyum Düzeylerine Yönelik İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

| Değişkenler | Varyansın Kaynağı | Kareler Toplamı | sd | Kareler Ortalaması | F | P |
|-----------------------|-------------------|-----------------|----|--------------------|-------|------|
| İşbirlikli Katılım | Gruplar arası | 10.952 | 2 | 5.476 | .623 | .201 |
| | Gruplar içi | 369.359 | 42 | 8.794 | | |
| | Toplam | 380.311 | 44 | | | |
| Okuldan Kaçınma | Gruplar arası | .290 | 2 | .145 | 1.083 | .020 |
| | Gruplar içi | 5.621 | 42 | .134 | | |
| | Toplam | 5.911 | 44 | | | |
| Okulu Sevme | Gruplar arası | .952 | 2 | .476 | .908 | .036 |
| | Gruplar içi | 22.025 | 42 | .524 | | |
| | Toplam | 22.978 | 44 | | | |
| Kendi Kendini Yönetme | Gruplar arası | 16.121 | 2 | 8.061 | 2.021 | .004 |
| | Gruplar içi | 167.523 | 42 | 3.989 | | |
| | Toplam | 183.644 | 44 | | | |
| Okula Uyum | Gruplar arası | 40.484 | 2 | 20.242 | .931 | .402 |
| | Gruplar içi | 913.160 | 42 | 21.742 | | |
| | Toplam | 953.644 | 44 | | | |

Tablo 3.6.'da okula uyum düzeyleri değişkenlerinden kendi kendini yönetme davranışı [$F_{(2,42)}=2.021$, $p<.01$] ile kardeş cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Birimler arası farkların hangi gruplarda olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, kendi kendini yönetme değişkeninde kız kardeşi olanlar ($\bar{X}=8.64$), erkek kardeşi olanlara ($\bar{X}=7.23$), ve hem kız hem erkek kardeşi olanlara ($\bar{X}=7.66$) göre daha çok

kendi kendini yönetme davranışına sahip oldukları bulunmuştur. Ancak okula uyum değişkenlerinden işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme ve okula uyum değişkenleri ile kardeş cinsiyeti arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Küçük çocukların akran ilişkileri, sosyal becerileri ile kardeş değişkenleri arasındaki



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

ilişkilerin incelendiği bu çalışmanın sonuçları şu şekilde özetlenebilir:

Kardeş sahibi olma ile ilgili sonuçlar:

Kardeş sahibi olup olmama ile **sosyal beceri** düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Sosyal beceri düzeylerinde kardeşi olmayanlar, kardeşi olanlara göre daha düşük ortalama puana sahiptir. Sonuca göre, kardeş sahibi olmak, sosyal becerileri öğrenmek ve uygulamak açısından etkili bir faktör olduğu düşünülebilir. Çocuklar kardeşlerini model alarak sosyal becerileri öğrenebilirler (Arslan vd, 2011).

Kardeş sahibi olup olmama ile akran ilişkilerine bağlı değişkenlerden **saldırganlık, dışlanma, sosyal olmayan davranış, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma** arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ancak kardeş sahibi olup olmama ile **olumlu sosyal davranış ve korkulu-kaygılı olma** davranışları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yukarıda belirtilen sosyal beceri sonucuna paralel olarak, kardeşi olan çocukların akran ilişkilerinde saldırganlık, dışlanma, sosyal olmayan davranış, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma açısından, kardeşi olmayanlara göre daha avantajlı oldukları düşünülebilir. Çocuklar, kardeşlerini model alarak ve kardeş etkileşimleri sırasındaki anne-baba-çocuklar iletişimi sırasında

olumlu ve olumsuz davranışları öğrenmiş olabilirler.

Pike ve Poria (2003), kardeşlik ve arkadaşlık ilişkilerinin benzer karakter özellikleri taşıyıp taşımadığını araştırdıkları çalışmalarında, ebeveynleriyle beraber 12-15 yaşlarında aynı cinsiyetteki 212 çocuk ile yaptıkları araştırmada tüm aile üyelerine, çocuk çiftleri hakkında bilgi veren anket formları uygulanmış, çocuklara ise “Arkadaşlık İlişkileri Anketi (Friendship Quality Questionnaire), Kardeş İlişkileri Envanteri (Sibling Relationship Inventory) uygulanmıştır. Araştırma sonucunda genetik ve paylaşılan çevrenin kardeş ilişkilerini etkilediği, benzer karakter ifadelerinin hem arkadaşlık hem de kardeşlik ortamında görüldüğü belirlenmiştir (Akt.Berçin-Yıldırım, 2005). Olumlu sosyal davranış ve korkulu-kaygılı olma değişkenlerinin, kardeş değişkenleri dışında farklı değişkenlerin etkisi altında olabileceği düşünülebilir.

Kardeş sahibi olup olmama ile okula uyum düzeylerine bağlı değişkenlerden **okuldan kaçınma, okulu sevmeye, kendi kendini yönetme ve genel okula uyum** arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Buna karşılık kardeş sahibi olup olmama ile **işbirlikli katılım** arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Kardeş ilişkileri sayesinde çocukların okula karşı olumlu tutum geliştirdikleri düşünülebilir. Eğer büyük kardeşler varsa onlar onların



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

önceki okul deneyimleri doğrultusunda çocuklar, okula karşı daha meraklı daha ilgili olabilirler. Stoneman, Brody ve MacKinnon (1986) da, büyük kardeş kız olduğunda etkileşimin daha olumlu özellikler taşıdığına dikkat çekmişlerdir. İşbirlikli katılımı ilgili kardeş ilişkileri değişkeninden daha farklı değişkenlerin etkili olabileceği varsayılabilir.

Kardeş sahibi olma, küçük çocukların sosyal becerileri, genel olarak da akran ilişkileri ve okula uyumları arasında olumlu yönde etki sahibidir.

Kardeş sayısı ile ilgili sonuçlar

Kardeş sayısı ile **sosyal beceri** düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya konulmamıştır. Bu sonuç, sosyal becerilerle ilgili kardeş sayısından öte farklı değişkenlerin (kardeş sahibi olma, cinsiyet v.b.) etkili olabileceği düşünülebilir. Laffey-Ardley ve Thorpe (2005), 3-6 yaş arası ikiz çocukların sosyal beceri ve arkadaşlık açısından kazanç sağlamadaki etkisini inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırma kapsamına aynı cinsiyetten 25 çift çocuk; karşı cinsten ise 36 çift çocuk alınmıştır. Ayrıca karşılaştırma grubu olarak 85 tek çocuk araştırmaya katılmıştır. Araştırmada Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (Preschool and Kindergarten Behavior Scales-PKBS-2) kullanılarak çocukların sosyal beceri ve problem davranış düzeyleri ölçülmüştür. Araştırma sonucunda ikizlerin sosyal beceri ve

arkadaşlık ilişkileri puanları araştırmaya katılan tek çocuklara göre düşük bulunmuştur. Hemcins ve farklı cinsiyetteki ikizlerin sosyal beceri ve arkadaşlık ilişkilerine yönelik puanlarında önemli bir farklılık bulunamamıştır.

Akran ilişkileri değişkenlerinden **saldırganlık ve sosyal olmayan davranış** ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Saldırganlık değişkeninde bir kardeşi olanlar, iki kardeşi olanlara ve üç kardeşi olanlara göre daha az saldırgan bulunmuştur. Sosyal olmayan davranış değişkeninde bir kardeşi olanların, iki kardeşi olanlara ve üç kardeşi olanlara göre daha fazla sosyal olmayan davranışlara sahip olduğu bulunmuştur. **Olumlu sosyal davranış, dışlanma, korkulu-kaygılı olma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma** değişkenleri ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Örneklem grubunda, iki kardeşe dayalı ilişkilerin, daha çok sayıdaki kardeşlerin ilişkilerine göre çocukların saldırgan davranışlar gerçekleştirmemelerinde daha etkili olabileceği söylenebilir. Kadan'ın (2010) bulgularına göre de saldırganlık davranışı, anne-babanın eğitim düzeyi, anne-babanın birlikte ya da ayrı yaşaması, kardeşe sahip olma ya da olmama, okul öncesi eğitimi alma, annenin çalışma durumu, yaş, cinsiyet ile ilişkilidir. Okula uyum değişkenlerinden **işbirlikli katılım, okulu sevme ve genel okula uyum** ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

bulunmuştur. İşbirlikli katılım değişkeninde iki kardeşi olanların, bir kardeşi olanlara ve üç kardeşi olanlara göre daha az işbirlikli katılıma sahip oldukları bulunmuştur. Okulu sevme değişkeninde bir kardeşi olanların, iki kardeşi olanlara ve üç kardeşi olanlara göre daha az okulu sevme değişkenine sahip oldukları bulunmuştur. Genel okula uyum düzeyinde bir kardeşi olanların, iki kardeşi olanlara ve üç kardeşi olanlara göre daha az okula uyum düzeyine sahip oldukları bulunmuştur. Okuldan kaçınma ve kendi kendini yönetme değişkenleri ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Sonuçlara göre okulu sevme ve genel okula uyumda, çok sayıda kardeş sahibi olma az sayıda kardeş sahibi olmaya göre avantaj sağlamaktadır. Örneklem grubundaki çocukların büyük kardeşleri varsa onları model alarak, onlarla etkileşime girerek ve onların okul süreçlerine (kullandıkları materyaller, kıyafetler, eşyaları v.b.) ilgi duyarak okula karşı olumlu tutum geliştirmiş olabilirler. Okula uyuma etki eden faktörler ile ilgili araştırmalardan Çıkrıkçı (1999) Ankara ilinde çeşitli anaokullara devam eden 5-6 yaş çocuklarının okul olgunluğu ve aile tutumu arasındaki ilişkilerini incelediği çalışmada örneklem grubunu 72 kız, 78 erkek olmak üzere 150 çocuğu kapsamaktadır. Metropolitan Olgunluk Testi sonucunda, cinsiyetler arasındaki fark önemsiz bulunurken; ailenin gelir düzeyi ve anne-babanın eğitim seviyesi yükseldikçe çocuk başarısının arttığı

gözlenmiştir. Kardeşi olan ve olmayan çocuklar arasındaki fark önemli bulunmuştur. Aile tutumları ile okul olgunluğu arasındaki ilişki önemsiz bulunmuştur.

Kardeş cinsiyeti ile ilgili sonuçlar:

Kardeş cinsiyeti ile **sosyal beceri** düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Erkek kardeşi olanlar, kız kardeşi olanlara ve hem kız hem erkek kardeşi olanlara göre daha yüksek sosyal beceri düzeyine sahiptir.

Saldırganlık, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma ile kardeş cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Saldırganlık değişkeninde kız kardeşi olanların, erkek kardeşi olanlara ve hem kız hem erkek kardeşi olanlara göre daha az saldırganlık davranışına sahip oldukları bulunmuştur. Aşırı hareketlilik davranışında kız kardeşi olanların, erkek kardeşi olanlara ve hem kız hem erkek kardeşi olanlara göre daha az aşırı hareketlilik davranışına sahip oldukları bulunmuştur. Akran şiddetine maruz kalma değişkeninde hem kız hem erkek kardeşi olanların, kız kardeşi olanlara göre ve erkek kardeşi olanlara göre daha az akran şiddetine maruz kaldıkları bulunmuştur. **Olumlu sosyal davranış, dışlanma, korkulu-kaygılı olma, sosyal olmayan davranış değişkenleri** ile kardeş cinsiyeti arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

Okula uyum düzeyleri değişkenlerinden **kendi kendini yönetme** davranışı ile kardeş cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kız kardeşi olanlar, erkek kardeşi olanlara ve hem kız hem erkek kardeşi olanlara göre daha çok kendi kendini yönetme davranışına sahip oldukları bulunmuştur. **İşbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme ve genel okula uyum** değişkenleri ile kardeş cinsiyeti arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Erkek kardeşlerin sosyal beceriler üzerinde, kız kardeşlerin de akran ilişkileri ile okula uyum değişkenlerinin bazılarında etkili olabildiği görülmektedir. Cinsiyet farklılıkları ile ilgili çalışmalarda (Biehler, 1981). Kız çocuklar ile erkek çocuklar arasında saldırganlık, aşırı hareketlilik, akran şiddeti değişkenlerinde farklılık belirlenmiştir. Bu doğrultuda kız kardeşe

sahip olan çocukların olumlu davranış örneklerini sıkça görebilecekleri düşünülebilir. Aynı zamanda kız çocukların, erkek çocuklara göre daha uysal, sakin olmaları beklenebilmektedir (Gülay, 2008). Kız çocuklarının bu yapılarının kardeş ilişkilerine olumlu model olma şeklinde yansıyabileceği düşünülebilir.

Bu çalışmada bazı sınırlılıklar da bulunmaktadır. Sınırlılıklar doğrultusunda sonraki çalışmalarda aşağıda belirtilen noktalara dikkat edilmelidir: Sonraki çalışmalarda, daha kalabalık örneklem gruplarıyla, boylamsal çalışmalar yapılabilir. Kardeş ilişkilerini gözlemlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir. Kardeş değişkenleri ile farklı değişkenler incelenerek kardeşlerin farklı gelişim alanlarına etkisi ele alınabilir.

5. KAYNAKÇA

Arslan, E., Durmuşoğlu-Saltalı, N. ve Yılmaz, H. (2011). Social skills and emotional and behavioral traits of preschool children. *Social Behaviour and Personality*, 39, 9, 1281-1288

Balkaya, İ. ve Tuğrul, B. (1998). Anaokulun yeni başlayan çocukların okula uyum süreçlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Ev

Ekonomisi Yüksek Okulları Yayınları, 2, 145

Berçin-Yıldırım, (2005). Farklı Engel Grubundan Engelli Kardeşe Sahip Çocukların Kardeş İlişkileri ile Kardeşlerinin Kabullemeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara

Beyazkürk, D., Anlak, Ş. ve Dinçer, Ç. (2007). Çocuklukta akran ilişkileri



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

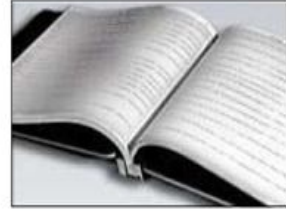
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

- ve arkadaşlık, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 26, 13-26
- Biehler, R. F. (1981).** Child Development : An Introduction. (2.Baskı). Boston : Houghton Mifflin Co
- Buhrmester, D. & Furman, W., (1990).** Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence, *Child Development*, 61, 1387- 1398
- Çıkrıkçı, S. (1999).** Ankara İl Merkezinde Resmi Banka Anaokullarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Okul Olgunluğu ile Aile Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Dunn, J. F. (1991).** Sibling Influences, Social Influences and Socialization in Infancy, Derl.: M. Lewis & S. Feinman (New York: Plenum Pres)
- Dunn, J. F. , Slomkowski, C. & Beardsall, L. (1994).** Sibling relationships from the preschool period through middle childhood and early adolescence, *Developmental Psychology*, 30(3),315-324
- Dunn, J. F. (1995).** Second Child. (Çev. Hüseyin Aşuroğlu), (1995). İstanbul: Papirus Yayınevi
- Furman, W. & Buhrmester, D. (1985).** Children's perceptions of the qualities of sibling relationships, *Child Development*, 56, 448-461
- Gülay, H. (2008).** 5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Akran İlişkileri Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları ve Akran İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Gülay, H. ve Akman, B. (2009).** Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler, Ankara: Pegem Akademi
- Gülay, H. (2010).** Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri, Ankara, Pegem Akademi
- Gresham F. M. & Elliott S. N. (1990).** Social Skills Raiting System, Mn. Circle Pines, Ags
- Kadan, G. (2010).** Okul Öncesi Dönem Çocuklarında (4-6 Yaş) Saldırganlık Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-I10 *** ID:248 K:10

<http://www.akademikbakis.org>

Üniversitesi Eğitim Bilimleri
Enstitüsü, İstanbul

Kaminsky, L. & Dewey, D. (2001). Siblings relationships of children with autism, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 31(4), 399-410

Kanyas, R. (2008). Kardeş Konfigürasyonu ve Ebeveyn Kabul-Red Seviyelerinin Kardeşler Arası İlişkinin Kalitesine Olan Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Bilgi Üniversitesi, İstanbul

Karasar N. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi, 20. Baskı, Ankara: Nobel Dağıtım

Laffey-Ardley, S. & Thorpe, K. (2005). Being opposite: Is there advantage for social competence and friendship in being an opposite-sex twin? *Twin Research and Human Genetics*, 9, 1, 131-140

MacKinnon, C. E. (1989). An observational investigation of sibling interactions in married and divorced families, *Developmental Psychology*, 25(1), 36- 44

Önder A. (2003). Okul Öncesi Çocukları İçin Eğitici Drama Uygulamaları, İstanbul, Morpa Yayınları

Önder, A. ve Gülay, H. (2010). 5-6 yaş çocukları için okula uyum öğretmen değerlendirme ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması, *Uluslar Arası Online Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 2, 204-224

Stoneman, Z. & Brody, G. H. (1993). Sibling temperaments, conflict, warmth and role Asymmetry, *Child Development*, 64, 1786-1800